

помогою медицини проблеми, які в дійсності є моральними, правовими і соціальними [9].

Незважаючи на це, в США продовжують розробляти нові схеми модифікації поведінки, зокрема в рамках генної інженерії. Модифікація генів у певних нервових клітинах, виявлення «генетично дефектних людей», клонування – всі ці питання інтен-

сивно досліджуються американськими ученими, багато з яких є послідовниками Б.Скіннера.

Вважаємо за доцільне в роботі з дезадаптованими дітьми зосередити увагу на профілактичних і реабілітаційно-корекційних заходах, які базуються на принципах гуманізму і поваги до особистості.

Література і джерела

1. Федорченко Т.Є. Дитяча агресивність: проблеми, профілактика / Т.Є.Федорченко. – Навч.-метод.посібник. – Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2010. – 238 с.
2. Проблемы социальной реабилитации дезадаптированных подростков. – М.: М-во общего и профессионального образования РФ, 1994. – 118 с.
3. Коробейников И.А. Диагностика школьной дезадаптации / И.А.Коробейников, Н.Г.Лусканова. – М.: «Академия», 1995. – 245 с.
4. Клиническая психология в социальной работе. / Под ред. Б.А.Маршинина. – М.: «Академия», 2002. – 224 с.
5. Методика и технологии работы социального педагога / Под ред. М.А.Галагузовой, Л.В.Мардахаева. – М.: «Академия», 2002. – 192 с.
6. Алмазов Б.Н. Психологические основы педагогической реабилитации / Под ред. Э.Ф.Зеер. – Екатеринбург: Изд-во Урал. Гос.проф.пед.у-та, 2000. – 310с.
7. Skinner B. Beyond Freedom and Dignity / B.Skinner. - Knopf, New York, 1971.-231p.
8. Hiltz Ph. Behavior Mod / Ph.Hiltz. - Harper's Press, New York, 1984.-192p.
9. Box S. Hyperactivit / S.Box // American Educator". - 1997.- № 2.

В статье рассматриваются вопросы агрессивности и дезадаптации детей и подростков. Подчеркивается существование тесной взаимосвязи между этими явлениями, предложены пути и методы профилактической работы. Так, в отношении несовершеннолетних с пограничным уровнем психического и интеллектуального развития лидируют методы коррекционно-развивающего обучения, которые позволяют исправить отклонения в познавательной сфере. При психосоциальной дезадаптации важное место отводится адекватно избранным психосоциальным технологиям и психотерапевтическим методикам, которые помогают эффективно решать индивидуально-психологические проблемы. При социальной дезадаптации используются программы по включению несовершеннолетних в систему новых социальных отношений, которые выполняют функции институтов ресоциализации, формируют новые позитивные жизненные планы и устремления.

Ключевые слова : агрессия, адаптация, профілактика, методи.

In this article the issues of aggressive children which are not able to adaptation have been considered. The connection between aggression and bad adaptation has been revealed. Ways and methods of preventive work have been proposed. So, regarding juveniles with the boundary level of mental and intellectual development there are the leading methods of correction and developmental training that allow to correct deviations in the cognitive area. Having the psychosocial maladjustment it is important to adequately selected psychosocial techniques and psychotherapeutic techniques to help effectively and address individual psychological problems. With social exclusion programmes including minors into new social relations are proposed, that perform function of resocialization institutions, form new positive life plans and aspirations.

Key words : aggression, adaptation, preventive work, methods.

УДК 37.013(73)

ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ

*Коржинська Тетяна Валентинівна
м.Хмельницький*

Стаття присвячена аналізу історіографічного аспекту розвитку освіти дорослих у Сполучених Штатах Америки. Здійснено аналіз теоретичних підходів американських учених до проблем освіти дорослих, доведено їх важливість та актуальність. Освіта дорослих розглядається як освітній процес навчання впродовж життя, який спрямований на задоволення освітніх потреб дорослих, їхнього подальшого соціально-професійного зростання та самореалізації.

Ключові слова: освіта дорослих, історіографія, формальна освіта, неформальна освіта, інформальна освіта

Освіта дорослих є одним із пріоритетних напрямків державної політики багатьох країн, зокрема Сполучених Штатів Америки. Протягом останніх років спостерігається зростання кількості тих, хто навчається у системі освіти Сполучених Штатів Америки протягом всього життя. Деталізоване вивчення

та аналіз історіографічного аспекту розвитку освіти дорослих Сполучених Штатів Америки має стратегічно суттєве значення для системи освіти дорослих України. Зважаючи на це, актуалізується звернення до акумуляції та ефективного використання знань історичного розвитку освіти дорослих. Переваги та недоліки імплементації освіти дорослих в Сполучених Штатах Америки слід, на нашу думку, брати до уваги і Україні, так як і в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки теж передбачається забезпечення доступності та неперервності освіти впродовж життя.

Американську модель освіти дорослих досліджували такі вітчизняні педагоги як Н.Бідюк, І.Фольварочний, Р.Беланова, С.Сисоєва, О.Лещинський, П.Чередниченко, О.Сухомлинська та ін.

Серед американських науковців, які активно вивчали дану тему, відзначимо Д.Спіро, С.Брукфільд, М.Ноулз, Х.Уілтішр,

Р.Сміт та ін. Вважаємо, що реформування та осучаснення системи освіти дорослих передбачає насамперед конструктивне переосмислення існуючої моделі освіти, спираючись на світовий досвід з питань цієї проблематики.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної науково-педагогічної, історичної літератури з проблеми показав, що діяльність освітніх закладів, які забезпечують розвиток освіти дорослих розглядалася лише в контексті розвитку загальної системи освіти і дає підстави стверджувати, що актуальність проблематики щодо вивчення історіографічного аспекту розвитку неперервної освіти дорослих у Сполучених Штатах Америки є очевидною.

В американській та й в сучасній українській літературі неодноразово акцентується увага на те, що запорукою прогресу людства була і залишається актуальною освіта дорослих протягом всього життя. Більш-менш стійкий інтерес до проблем освіти дорослих формується на початку 80-х років ХХ століття, ця тенденція проглядається в багатьох монографіях як українських, так і зарубіжних науковців. Великий інтерес викликає міждисциплінарний словник термінології освіти дорослих, виданий в Санкт-Петербурзі в 1995. Деякі дослідження присвячувались загальним проблемам педагогіки та психології освіти дорослих. До прикладу, дисертаційне дослідження О.Бююла на тему «Освіта дорослих Сполучених Штатах Америки: сучасний стан історії», захищене в 1981 році, викликає великий інтерес; науковець розглядав позашкільну освіту в сфері підвищення кваліфікації та перепідготовки основної маси працівників.

У третьому розділі свого «Довідника з неперервної освіти дорослих» (1989) Шон Кортні пропонує своєрідну основу бачення та розуміння понять, які стосуються освіти дорослих: «Освіта дорослих є своєрідним втручанням у звичайну життєдіяльність дорослих, яке безпосередньо обумовлюється змінами в знаннях або ж в компетентності. Педагог, який навчає дорослих виступає в ролі того, хто є відповідальним за імплементацію зазначених попередньо інтервенцій».

Нагадаємо, що Ш.Ноулз виділяв три основні твердження щодо освіти дорослих. Приміром, Ш.Кортні в освіті дорослих вбачав п'ять базисних тверджень, до яких, зокрема, належать: освіта дорослих як робота інституцій та організацій, освіта дорослих як особлива форма відносин, що дає уявлення про андрагогіку, освіта дорослих як професія або ж наукова дисципліна, освіта дорослих як об'єктивна основа історичної ідентифікації стихійності суспільних рухів, освіта дорослих як видова різноманітність цілей та функцій освіти [3, с.17]. Узагальнюючи вищесказане, потрібно відмітити, що в цілому різні дослідники по-різному розуміють освітній процес дорослих і по-різному його трактують.

Вивчення історіографічного аспекту розвитку освіти дорослих у Сполучених Штатах Америки дало змогу збагнути етапи розвитку та сутність системи освіти дорослих (XVIII – початок ХХ століття).

Протягом багатьох років освіти дорослих в США не приділялося достатньої уваги на відміну від формальної освіти. До прикладу, у записаній історії освіти дорослих, Сократ вважається піонером у навчанні дорослих, він використовував усні презентації і діалог як основні методи навчання. Освіта для дорослих розвивалася і поставала у різноманітних формах, але консервативність цілей та завдання освіти залишалась незмінною впродовж багатьох років. Як відомо, освіта дорослих – це багатофункціональний освітній процес, який охоплює і соціальну, і економічну, і культурну сфери життя суспільства. Прогрес в зазначених попередньо сферах суспільної діяльності значно залежить від фінансової підтримки на державному рівні закладів, які надають освітні послуги дорослим. Приєднуємося до думки тих дослідників, які вважають, що в системі освіти дорослих криється величезний потенціал, який досі ще не достатньо використовується.

Зазначимо ще той факт, що освіта дорослих Сполучених Штатах Америки вважається найдавнішою формою освіти в

світі.

Один із перших найвпливовіших авторитетів наукової думки, хто досліджував питання розвитку вищої освіти, у тому числі й технічної освіти Сполучених Штатів Америки, здійснив спробу визначення основних етапів становлення та розвитку освіти дорослих був американський вчений Малколм Шепард Ноулз. У 70-ті роки ХХ століття Ноулз стверджував, що процес навчання дорослих – це сукупність набутого впродовж усього життя досвіду дорослих в поєднанні із новими знаннями, вміннями, навичками, світобаченням, відношенням, інтересами та цінностями. Відповідно до його міркувань розвиток освіти дорослих простежується протягом чотирьох епох [1, с.15]

Перша епоха – колоніальний період (до того часу як країна стала незалежною в 1776 р.). На початку цього періоду освіта дорослих була невід'ємною частиною соціального життя. Прикладом цього була професійна освіта (навчання навичкам і ремеслам). Найосвіченішими людьми вважалися представники духовенства, які виконували водночас релігійні та управлінські функції. Сільськогосподарські ярмарки були ще одним джерелом освіти дорослих. У 1728 році Бенджаміном Франкліном було засновано Філадельфійський дискусійний гурток «Клуб шкіряних фартухів» («Джунто»), що перетворився згодом в 1743 році в Американське філософське товариство, основним завданням якого було обмін інформацією про сільське господарство між ремісниками і торговцями, і тут освіта дорослих не була на першому плані.

Друга епоха - республіканський (1780 і 1830) і довоєнний (1861 і 1865) періоди. Гаслом освітньої системи США під час Промислової Революції та війни між північними штатами Сполучених Штатів Америки і 11 рабовласницькими штатами Півдня, які відділилися від США, стало твердження «вільне суспільство вимагає освіченого громадянина». Освіта дорослих широко пропагандувалася через неофіційні канали, такі як засоби масової комунікації (книги, журнали, газети), театральні вистави, і зустрічі місцевих спільнот. У цей період з'являються перші американські ліцеї, освітні концепції яких були спрямовані на освіту дорослих. Основними освітніми інфраструктурами того часу були: Інститут імені філантропа Пітера Купера в м. Лоуелл штату Масачусетс, Інститут права та кооперативної спільноти, Інститут Франкліна у Філадельфії та навчальний центр для літнього зібрання вчителів недільних шкіл в Нью-Йорку, так званий «Шатокуа» ("Chautauqua").

Третя епоха - національний період розвитку (1865-1920). Завданням освіти дорослих було задоволення потреб тогочасного суспільства. У 1914 році законом Сміта-Левера було затверджено програму, розраховану безпосередньо на дорослу категорію населення (віком від 14 років) щодо щорічного виділення федеральною владою грошової допомоги штатам у сфері сільськогосподарської освіти Сполучених Штатів Америки на так звані «земельні університети», та створено Кооперативну службу пропаганди знань та впровадження досягнень у сільськогосподарській сфері діяльності. Варто зазначити, що в ХІХ столітті колом інтересів «земельних університетів» були сільське господарство і промисловість, а на сьогорішньому етапі свого розвитку та існування із «земельних» перетворилися на «дослідницькі» університети, які покликані акумулювати і примножувати власний інтелектуальний потенціал у різних галузях знань. У цей період надзвичайно швидко розвивається промисловість, торгівля, які вимагають спеціально підготовлених спеціалістів з певних галузей знань. Відсутність достатньої кількості підготовлених кадрів з певних спеціальностей сприяла появі та поширенню нових типів навчальних закладів.

Четверта епоха - сучасний період (1921-1970). Закінчення Другої світової війни (1921-1961) історично характеризують появою як технологічних, економічних, політичних та культурних змін у житті американського суспільства, так і значних змін у становленні освіти дорослих. Найважливішими подіями того часу вважають: створення Національної Асоціації Освіти (The

National Education Association, 1924р.), Американської Асоціації Освіти Дорослих (American Association for Adult Education, AAAE, 1926р.), Народної школи “Хайлендер” (Folk School “Highlander”, 1932р.), Управління з питань освіти США (The U.S. Office of Education, 1936р.), Національної Освітньої Лабораторії США (the National Training Laboratory, 1947р.), Фонду освіти дорослих (the Fund Adult Education, 1951-1961) та ін.

Ковальчук Л.О. в своєму навчальному посібнику «Система освіти зарубіжних країн» зазначає, що концепція освіти дорослих (“adult education”) сформувалася як самостійний науковий напрям у 70-х роках ХХ ст. Це одна з найбільш дискусійних сфер, що пояснюється специфікою загальнокультурного і освітнього рівня розвитку різних країн та неоднозначністю трактування категорії дорослої людини (Р.Каффарелла, А.Грейс, П.Джарвіс, М.Ноулз, А.Роджерс та інші). Найпоширенішим трактуванням поняття “освіта дорослих” є розгляд її як будь-якої освітньої діяльності дорослої людини незалежно від змісту, професійної спрямованості, термінів і форм навчання, ступеня інституціалізації. Єдиним критерієм є вік людини [2].

У своїй статті Е.Гусейнова та Ю.Лук'янова «Неформальна освіта як важливий елемент безперервної освіти» (2012р.) проблематику безперервної освіти умовно розділяють на дві основні сфери. Під першою розуміють сферу як соціально-освітній аспект безперервної освіти, під другою – процес засвоєння людиною нового життєвого, соціального, професійного досвіду. У другій половині 90-х років ХХ століття сфера освіти дорослих об'єднала два основних принципи освіти: принцип безперервності освіти із принципом навчання протягом життя і формуванням суспільства знань [7].

У ХХІ ст. освіта дорослих набуває надзвичайно важливого значення. Поступово відбувається її змістове й організаційне відокремлення, яке виявляється у збільшенні мережі установ

і закладів, орієнтованих виключно на задоволення культурно-освітніх потреб дорослих, урізноманітненні пропонує ними програм, що істотним чином відрізняються від тих, що реалізуються у дитячій та юнацькій освіті.

На сучасному етапі розвитку суспільства виокремлюються три основні типи освіти дорослих такі як: формальна, неформальна та інформальна освіта. Таким чином, проаналізувавши думки вітчизняних та закордонних науковців, можна дійти висновку, що «формальна освіта» відбувається, в основному, в освітньому середовищі вищих навчальних закладів, здобуття «неформальної освіти» не є єдиною метою навчального процесу, яке відбувається в різних сферах навчальної діяльності дорослих, «інформальна освіта» супроводжує повсякденне життя та не обов'язково має цілеспрямований характер. Вважаємо, що усі ці типи освіти дорослих мають бути взаємопов'язані та взаємозумовлені.

Варта відзначити, що стратегічно важливе значення для системи освіти України набуває вивчення американського педагогічного досвіду, що вказує на неможливість забезпечення лише формальною освітою потреб дорослих, які реагують на зміни у суспільстві. А тому суттєвого впливу набуває підтримка і розвиток різних напрямів неформальної освіти.

Отже, освіту дорослих Сполучених Штатах Америки по праву вважають найдавнішою формою навчання світу, яка розвивалась протягом декількох епох, починаючи від колоніальної до сучасної епохи. Освіта дорослих розглядається як освітній процес навчання впродовж життя, який спрямований на задоволення освітніх потреб дорослих, їхнього подальшого соціально-професійного зростання та самореалізації. Освіта дорослих завжди була і буде адаптуватися до життєво важливих та повсякденних проблем дорослих. До прикладу, за останні два десятиліття кількість дорослих США, які навчаються в системі освіти сягає майже 40 мільйонів.

Література і джерела

1. Knowles M.S. The adult education movement in the United States / M.S.Knowles. - New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc. 1962 – P XIII, 335 p.
2. Courtney S. Handbook of Adult and Continuing Education / S.Courtney. - San Francisco: Jossey-Bass, 1989 – 154p.
3. Stubblefield H.W. Adult Education in the American Experience: From the Colonial Period to the Present / H.W.Stubblefield, P.Keane. - San Francisco: Jossey-Bass. 1994 – 245p.
4. Sticht T.G. The rise of the adult education and literacy system in the United States: 1600-2000. Annual Review of Adult Learning Literacy, 2002 - Volume 3, Chapter 2.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки забезпечення доступності та неперервності освіти впродовж життя.
6. Ковальчук Л.О. Система освіти зарубіжних країн: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003 - с.56-60.
7. Гусейнова Е.І. Неформальна освіта як важливий елемент / Е.І.Гусейнова, Ю.М.Лук'янова // Педагогічні науки – 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/11_NPE_2012/Pedagogical/4_106261.doc.htm. – Загол. з екрану. – Мова укр.

Статья посвящена анализу историографическим аспектам развития образования взрослых в Соединенных Штатах Америки. Проанализировано теоретические подходы американских ученых к проблеме профессионального образования взрослых, обоснованы их необходимость и актуальность. Образование взрослых рассматривается как образовательный процесс обучения в течение жизни, который направлен на удовлетворение образовательных потребностей взрослых, их дальнейшего социально-профессионального роста и самореализации.

Ключевые слова: образование взрослых, историография, формальное образование, неформальное образование, информальное образование

The article is devoted to the analysis of historiographic aspects concerning the history of adult education in the United States of America. Theoretical approaches of American scientists to the problem of adult education have been analyzed, their importance and necessity have been substantiated. Adult education is seen as an educational process of lifelong learning, which aims to meet the educational needs of adults, their future social and professional growth and development.

Key words: adult education, historiography, formal education, informal education, non-formal education.